

HISTORIA DA FILOSOFÍA

ACLARACIÓNS.- O comentario deberá analizar o fragmento (conceptos fundamentais e argumentación) e relacionalo cun contexto máis amplo (o autor e o seu lugar na historia da filosofía), con corrección expresiva e gramatical.

As cuestións teóricas (1ª e 2ª partes do exame) desenvolverán os contidos pertinentes, con precisión conceptual e rigor expositivo; asemade, con corrección expresiva e gramatical.

As respostas á 3ª parte consistirán, sen máis, no nome do filósofo e o título da obra.

1. Comenta o fragmento proposto e, a partir do comentario, desenvolve a cuestión seguinte. (Cualificación máxima.- 6 pts.: 3 para o comentario e 3 para a cuestión)

Descartes: o problema do método e a evidencia do cogito

“De seguido, reflexionando sobre o feito de eu dubidar e que, en consecuencia, o meu ser non era completamente perfecto, pois vía claramente que era unha maior perfección coñecer que dubidar, ocorréuseme pensar de onde aprendera eu a pensar nalgunha cousa máis perfecta do que eu era; e coñecín evidentemente que debía ser dalgunha natureza que fose en efecto máis perfecta. Polo que fai aos pensamentos que tiña de moitas outras cousas fóra de min, como o ceo, a terra, a luz, a calor e mil outras, non estaba preocupado por saber de onde veñen, a causa de que, non observando nada neles que semellase facelos superiores a min, podía eu crer que, se eles eran verdadeiros, o eran por unhas dependencias da miña natureza, en tanto que ela tiña algunha perfección; e se non o eran, tíñaos da nada, é dicir, eles estaban en min por algo que eu tiña de imperfecto. Pero non podía ocorrer o mesmo coa idea dun ser máis perfecto có meu; pois era cousa manifestamente imposible tela da nada; e como non hai menos repugnancia en que o máis perfecto sexa unha consecuencia e unha dependencia do menos perfecto, do que a hai de que da nada proceda algo, non a podía ter tampouco de min mesmo. De xeito que só quedaba que ela fose posta en min por unha natureza que fose verdadeiramente máis perfecta do que eu era, e mesmo que tivese en si todas as perfeccións das que eu puidese ter algunha idea, é dicir, para explicalo nunha palabra, que fose Deus. Ao que engadín que, xa que coñecía algunhas perfeccións que eu non tiña, non era o único ser que existía (usarei aquí libremente, se se me permite, as palabras da Escola), senón que necesariamente era preciso que houboese algún outro máis perfecto, do cal eu dependese, e do que adquirise todo canto eu tiña. Pois se eu fose só e independente de calquera outro, de xeito que tivese por min mesmo o pouco que participaba do ser perfecto; pola mesma razón podería ter por min mesmo todo o restante que sabía que me faltaba, e ser así eu mesmo infinito, eterno, inmutable, omnisciente, omnipotente e, en fin, ter todas as perfeccións que podía observar que están en Deus.”

(R. DESCARTES; *Discurso do Método*)

2. O liberalismo político de Locke. (Cualificación máxima: 3 pts.)
3. Responde as 4 breves cuestións seguintes. (Cualificación máxima: 1 pto.):
 - a) Indica a qué filósofos corresponden os seguintes conceptos: *Fenomenalismo – Liberalismo político*.
 - b) Nomea unha obra de Locke e outra de Hume.

Para realizar o comentario do fragmento proposto e, a partir del, o desenvolvemento da cuestión teórica do problema do método e a evidencia do cogito en Descartes, comezarei **SITUANDO AO AUTOR E AO TEXTO NO SEU MARCO HISTÓRICO-CULTURAL E FILOSÓFICO DENTRO DA SÚA ÉPOCA.**

EN CANTO Á SITUACIÓN DO AUTOR E DO TEXTO:

René Descartes é un **autor racionalista francés do século XVII**, pertencente á filosofía moderna, nacido en A Haia (Francia) no seo dunha familia nobre e acomodada. Educouse no colexio dos xesuítas de La Flèche. A súa moderada fortuna permitiulle dedicar a súa vida ao estudo, á ciencia e á filosofía. Decídese pola carreira militar e participa na guerra dos 30 anos. Posteriormente permaneceu nos países baixos. A pesar do seu relativo illamento, **mantivo unha abundante correspondencia con persoeiros da súa época** como a **princesa Isabel de Bohemia**. Uns anos despois é **invitado pola raíña Cristina de Suecia**. Trasládouse a Estocolmo, onde impartía clases á raíña. Catro meses despois **morre dunha pneumonía, seguramente vítima do cru inverno nórdico**.

Obras.- Descartes é un dos primeiros pensadores que publica a súa obra na súa lingua vernácula (materna), o francés. Non obstante, as súas primeiras obras foron escritas en latín e asinadas co seu nome latinizado: cartesius (de onde "cartesiano"). As súas obras máis significativas son **Regras para a dirección do espírito**, **Discurso do método** (obra á que pertence o fragmento), **Meditacións metafísicas** e **Principios da filosofía**.

EN CANTO AO CONTEXTO HISTÓRICO, a filosofía cartesiana desenvólvese ao longo do s. XVII, século de crise política e relixiosa. Dende o punto de vista histórico cultural o s. XVII caracterízase polo **ABSOLUTISMO, A CONTRARREFORMA, O BARROCO, E O TRUNFO DA NOVA CIENCIA**.

-Absolutismo. O poder absoluto é o rei.

-Contrarreforma. A Igrexa católica intenta conseguir a unidade cristiá utilizando a Inquisición. A guerra dos trinta anos na que loitou Descartes, enfrontou a católicos e protestantes e terminou coa paz de Westfalia.

-Barroco. Hai una nova sensibilidade artística que expresa a fugacidade, o pesimismo, a desorde e o desengano. Destacan Moliere, Calderón de la Barca, Cervantes, en literatura e Velázquez, Rembrandt, e Caravaggio en pintura.

-Nova ciencia. O xurdimento da filosofía moderna, que se inicia con Descartes, está en conexión co triunfo da ciencia moderna. Copérnico, Galileo e Kepler asentan os piares do edificio da ciencia experimental. As matemáticas serán o auténtico modelo do saber. A relixión oficial situouse contra a ciencia, e como dominaba as universidades, a ciencia e a filosofía se desenvolveron en sociedades científicas e Academias.

Por outra parte, respecto á política: O absolutismo foi teorizado por Hobbes; o parlamentarismo por Locke.

E en filosofía o tema central era a orixe e os límites do coñecemento.

Neste ambiente Descartes, buscando a saída da situación de crise, fai crecer unha nova corrente filosófica: o racionalismo. A esta corrente pertencen Leibniz, Descartes, Spinoza e Malebranche, e defende:

↪ que a fonte do coñecemento é a razón.

↪ que a lexitimación do coñecemento reside na demostración racional seguindo o modelo dedutivo-matemático.

↪ que hai ideas innatas.

Nesta época existían outras dúas correntes de pensamento contra as que Descartes reacciona:

-Escepticismo: mantén a imposibilidade de alcanzar a verdade, non hai ningún saber firme.

-Filosofía Escolástica: Descartes a considera chea de opinións diversas que só serven para disputar e falar de todo con aparencia de verdade e poder ser admirado polos máis ignorantes

Realizarei agora un desenvolvemento rigoroso da pregunta teórica: "O PROBLEMA DO MÉTODO E A EVIDENCIA DO COGITO", e, unha vez rematado este, pasarei a analizar o fragmento e indicar que aspectos da teoría cartesiana exposta subliña o mesmo.

Co **racionalismo**, e máis en concreto con **Descartes**, prodúcese un **XIRO FILOSÓFICO**. A cuestión principal a partir de agora será a **teoría do coñecemento**. **O PROBLEMA CENTRAL DA FILOSOFÍA SERÁ A BUSCA DUN MÉTODO PARA TAL COÑECEMENTO.**

Para Descartes OS DISTINTOS SABERES SON MANIFESTACIÓNS DUN SABER ÚNICO porque **A RAZÓN É UNHA**. Fronte á dispersión que ofrecen os sentidos, **Descartes defende a forza fundamental, única e común da razón**. Do mesmo xeito e fronte á dispersión dos métodos das ciencias renacentistas, Descartes defende que **O MÉTODO DA CIENCIA É ÚNICO**.

As **REGRAS DO MÉTODO (DIMENSIÓN PPOSITIVA DO MÉTODO)** proposto por Descartes son as seguintes:

-**EVIDENCIA: non hai que admitir nada que sexa dubidoso**. Hai que admitir soamente aquilo que se presente a nosa intelixencia con tal claridade que non caiba a menor dúbida. A evidencia dáse só na intuición e estas ideas evidentes e intuídas teñen que ser claras e distintas. **A EVIDENCIA obtida coa certeza da claridade e distinción constitúe o criterio de verdade**.

-**ANÁLISE** consiste en dividir cada unha das dificultades que se presentan en tantas partes como fose posible.

- **SÍNTESE** A síntese consiste en partir do simple para reconstruír de forma dedutiva, o complexo.

-**ENUMERACIÓN OU COMPROBACIÓN**: trátase de revisar todo o proceso anterior para estar seguros de non omitir nada. **Comprobar que non cometemos ningún erro** nos pasos anteriores.

Este método lograría unha verdadeira certeza evitando longos e enganosos razoamentos. Iso si, ten que haber **ORDE, SINXELEZA E CLARIDADE**.

O método cartesiano podemos describilo como INTUITIVO- DEDUTIVO. Neste sentido temos que indicar que A PRIMEIRA E A SEGUNDA REGRAS DO MÉTODO PERTENCEN Á ORDE DA INTUICIÓN, mentres que A TERCEIRA E A CUARTA REGRAS PERTENCEN Á ORDE DA DEDUCIÓN.

Non podemos identificar o método cartesiano co método científico (hipotético-dedutivo e experimental), ao sumo aseméllase ao usado en matemáticas.

AS PREMISAS DO MÉTODO proposto por Descartes serían así as seguintes:

A RAZÓN É A ÚNICA FONTE VÁLIDA DE COÑECEMENTOS; O MODELO DE SABER IDEAL ESTÁ REPRESENTADO POLAS MATEMÁTICAS; e O COÑECIMENTO PODE SER CONSTRUÍDO DEDUTIVAMENTE A PARTIR DE CERTAS IDEAS E PRINCIPIOS EVIDENTES QUE SON INNATOS.

Unha vez descritos os pasos do método intuitivo-dedutivo, Descartes comezará por buscar unha EVIDENCIA ABSOLUTA, DA QUE NON SE POIDA DUBIDAR BAIXO NINGUNHA CIRCUNSTANCIA, QUE LLE SERVIRÁ DE BASE, DE FUNDAMENTO, PARA DEDUCIR O RESTO DO SABER.

Este cimento debe ser unha verdade absolutamente certa, da que non sexa posible dubidar en ningún momento. Só así o conxunto do sistema filosófico quedará firmemente cimentado.

A busca do punto de partida absolutamente certo esixe a **TAREFA PREVIA DE ELIMINAR TODO AQUILO DO QUE SEXA POSIBLE DUBIDAR (DIMENSIÓN NEGATIVA DO MÉTODO OU PROCESO DA DÚBIDA METÓDICA)**.

Pero, de que podemos dubidar?

-En primeiro lugar, **DUBIDAMOS DOS SENTIDOS**: **A razón para dubidar é que estes algunhas veces engánnanos**, condúcennos a erro; polo tanto, non nos podemos fiar deles.

-En segundo lugar, **dubidamos da existencia dos obxectos que nos presentan os sentidos, en definitiva do mundo exterior**. Descartes indica **A IMPOSIBILIDADE DE DISTINGUIR A VIXILIA DO SONO** como **razón para tal dúbida**. Se non podemos distinguir a vixilia do sono, tampouco podemos estar certos de que o mundo que percibimos sexa real, de que exista. Así que Descartes dubida da existencia do mundo exterior.

-En terceiro lugar, a imposibilidade de distinguir a vixilia do soño permite dubidar da existencia das cousas do mundo, pero non parece afectar a certas verdades, como as matemáticas. De aí que **Descartes engada o terceiro e máis radical motivo de dúbida: tal vez exista algún ESPÍRITO OU XENIO MALIGNO QUE ME INDUCE A RAZOAR SEMPRE DE XEITO EQUIVOCADO**. **Descartes pon en dúbida a propia racionalidade do suxeito e con ela tamén PON EN CUESTIÓN A VERDADE DE CIENCIAS TAN VALIOSAS COMO AS MATEMÁTICAS**.

A dúbida, pois, parece que eliminou todas as crenzas. Non podo crer en nda!?? Semella entón que a Descartes non lle queda máis remedio que caer no ESCEPTICISMO, pero é un escepticismo “táctico”, xa que, de seguido

decátase de que **EXISTE ALGO QUE RESISTE TODA DÚBIDA: O FEITO DE QUE ESTOU DUBIDANDO!!**. Podo dubidar dos sentidos, da existencia do mundo e incluso da miña propia racionalidade, **O QUE NON PODO POÑER EN DÚBIDA É QUE ESTOU DUBIDANDO!!** Pero, claro, se dubido é porque penso (equivóqueme ou non no que penso), así que: **O FEITO DE QUE PENSE É GARANTÍA DE QUE EXISTO (como pensamento!)**. Este é o sentido da fórmula: **“PENSO, LOGO EXISTO” (COGITO, ERGO SUM)**. Aquí temos a **PRIMEIRA VERDADE, O PRINCIPIO BUSCADO, A PRIMEIRA IDEA CLARA E DISTINTA**: a existencia do pensamento e do eu máis alá de toda dúbida. Este **EU SERÁ PARA DESCARTES A PRIMEIRA SUBSTANCIA DO SEU SISTEMA FILOSÓFICO**. Pero tamén é o seu criterio de verdade: todo canto perciba con igual claridade e distinción será verdadeiro e, por tanto, poderá afirmarse con indubidable certeza.

Pero ata aquí temos só o pensamento e a existencia do “eu” aseguradas. Se a filosofía de Descartes non puidera saír de aí, caería no que se chama **“SOLIPSISMO”**, a saber: **existo eu e os meus pensamentos, e nada máis**. Para saír do pensamento e escapar do solipsismo **TEMOS QUE SAÍR Á REALIDADE**. Para buscar esta saída **Descartes só pode partir de estudar os contidos que atopamos no noso pensamento: AS IDEAS QUE PENSA O EU**.

O pensamento pensa ideas e estas parecen ser de tres tipos:

a) **IDEAS ADVENTICIAS**: Son as que parecen provir da nosa experiencia externa (Ex: Ideas de “home”, “cor”, “árbore”...).

b) **IDEAS FACTICIAS**: Son as que proveñen da nosa imaxinación e son construídas pola mente combinando outras ideas (Ex: A idea de “pegaso”: cabalo e ás).

c) **IDEAS INNATAS**: O entendemento posúe por si mesmo estas ideas, tenas por natureza e de xeito innato. Por exemplo, son ideas innatas as ideas de “pensamento” e “existencia”. Non son construídas por min, tampouco proceden da experiencia, senón que as atopo en min mesmo. **ESTAS IDEAS SON CLARAS E DISTINTAS E NELAS ATOPA DESCARTES UN CRITERIO DE CERTEZA PARA PODER DISTINGUIR O VERDADEIRO DO FALSO. CON ISTO CHEGAMOS Á AFIRMACIÓN FUNDAMENTAL DO RACIONALISMO DE QUE AS IDEAS PRIMITIVAS A PARTIR DAS CALES SE CONSTRÚE O EDIFICIO DOS NÓSOS COÑECEMENTOS SON INNATAS**.

Nin as ideas adventicias nin as facticias poden servir como punto de partida para a demostración da existencia da realidade extramental.

ENTRE AS IDEAS INNATAS DESCARTES DESCOBRE A IDEA DE INFINITO E A DE PERFECCIÓN, (segundo Descartes estas ideas non poden provir da experiencia). Ademais argumenta que “Ninguén pode dar o que non ten”, e eu, ser finito e imperfecto non me puiden dar a min mesmo as ideas de perfección e infinito. Solución cartesiana: Tivo que poñelas en min un ser perfecto e infinito **QUE SE APRESURA A IDENTIFICAR COA IDEA DE DEUS (DEUS= INFINITO = PERFECTO)**. Como dicíamos antes, **PARA DAR O SALTO Á REALIDADE DESCARTES NECESITA DEMOSTRAR A EXISTENCIA DE DEUS E AS PERFECCIÓNS QUE A TRADICIÓN CRISTIÁ LLE ATRIBÚE**. Descartes propón varias demostracións da existencia de Deus inspiradas por filósofos anteriores, e dun xeito xeral podemos afirmar que asume **O ARGUMENTO ONTOLÓXICO DE S. ANSELMO DE CANTERBURY** que sostén que **O SER INFINITAMENTE PERFECTO NON PODE NON EXISTIR**.

Unha vez demostrada a existencia de Deus, **XA TEMOS DÚAS EXISTENCIAS: A MIÑA E A DE DEUS (SUBSTANCIA INFINITA)**. Mais tendo a existencia de Deus, xa non hai posibilidade de supoñer que un xenio maligno e burlón se entreteña en enganarme, posto que agora xa sei que Deus existe, que é infinitamente perfecto e infinitamente vezaz = que di sempre a verdade, e por tanto, que **NON FAI QUE ME ENGANE NIN ME ENGANA SOBRE A EXISTENCIA DO MUNDO. A EXISTENCIA DE DEUS É GARANTE, PARA DESCARTES DA EXISTENCIA DO MUNDO. PODEMOS ESTAR SEGUROS DE QUE EU EXISTO (PORQUE PENSO), DE QUE DEUS EXISTE (POR DEMOSTRACIÓN) E TAMÉN, DE QUE O MUNDO EXISTE (PORQUE DEUS NON ENGANA). E ESTAS SON AS TRES SUBSTANCIAS DE CUXA EXISTENCIA PODEMOS ESTAR SEGUROS**.

A demostración da existencia de Deus é unha peza fundamental na metafísica cartesiana. Deus é a realidade que permite superar a miña subxectividade. Agora xa sei que fóra do meu eu hai outra realidade, a substancia perfecta que non pode permitir que as miñas ideas claras e distintas sexan un engano. Así Descartes da un paso máis e **CONVERTE A DEUS EN GARANTÍA DO COÑECEMENTO**. A función de Deus como garante da veracidade produce certo PROBLEMA DE CIRCULARIDADE: se Deus é a garantía de que o que

percibo clara e distintamente sexa verdade, como se entende que a claridade e distinción do percibido sexa o criterio de verdade que o cogito establece? !!

Segundo Descartes unha substancia é “aquilo que existe de tal maneira que non necesita doutra cousa para existir”. As **Substancias existentes para Descartes son:**

-A **SUBSTANCIA PENSANTE (RES COGITANS)** ☉: correspóndese co **EU**, ou o que é o mesmo (en Descartes), coa **ALMA**, co **SUXEITO**, co **ESPÍRITO**.

-A **SUBSTANCIA INFINITA (RES INFINITA)** ☉: como xa dixemos correspóndese con **DEUS**.

-A **SUBSTANCIA EXTENSA (RES EXTENSA)** ☉: é a substancia corpórea, é dicir, a **MATERIA**.

Se nos centramos na definición de substancia, temos que indicar que só a substancia infinita cumpre perfectamente coa definición!! (non necesita de ninguén!!); a substancia pensante e a substancia extensa non necesitan de nada para existir, salvo da substancia infinita. A cada substancia correspóndelle un atributo principal, que é inseparable da substancia: á res cogitans correspóndelle o atributo do PENSAMENTO; á substancia infinita o da PERFECCIÓN; á res extensa a EXTENSIÓN.

Os **modos** son características concretas dos **atributos**. Na *res cogitans* destacamos a imaxinación, a memoria, a sensación, a dúbida, o desexo, etc.. A *res extensa* ten como modos a figura e o movemento (a substancia extensa é descrita nos termos da nova física).

O MUNDO FÍSICO É DESCRITO EN TERMOS DETERMINISTAS, COMA UNHA GRANDE MÁQUINA, PERO O PENSAMENTO É LIBRE; NON ESTÁ DETERMINADO. DESCARTES RESALTA A INDEPENDENCIA ENTRE A SUBSTANCIA PENSANTE E A SUBSTANCIA EXTENSA. É DICIR, A SÚA FILOSOFÍA É DUALISTA!!! A INDEPENDENCIA DA ALMA RESPECTO DO CORPO TRATA DE SALVALA DESCARTES PARA DEFENDER A LIBERDADE DO SER HUMANO. A CONCEPCIÓN MECANICISTA DO MUNDO, DA MATERIA, NON DEIXA ESPAZO PARA A LIBERDADE, E TODOS OS VALORES ESPIRITUAIS DO SER HUMANO QUE DESCARTES TRATA DE DEFENDER NON SE PODEN DEFENDER SE NON É LIBERANDO A ALMA DO MUNDO (DA CONCEPCIÓN MECANICISTA DO MUNDO). AFIRMASE ASÍ, QUE A ALMA CONSTITÚE UNHA ESFERA AUTÓNOMA E INDEPENDENTE DA MATERIA.

A independencia das substancias, idea central na filosofía cartesiana, **provócalle a Descartes o PROBLEMA DA COMUNICACIÓN DAS SUBSTANCIAS** (que ven a ser a versión moderna do problema das relacións entre alma e corpo, mente e cerebro, etc.). A coordinación destas dúas realidades, segundo Descartes, lévase a cabo **NUN LUGAR DO CEREBRO** onde a alma fai sentir a súa eficacia cara todas as partes do corpo (**glándula pineal**).

COMEZAREI AGORA A ANÁLISE DO FRAGMENTO, e como dixen ao comezo, incidirei naqueles aspectos da teoría cartesiana que acabo de desenvolver que aparecen ao longo do texto.

Basicamente, o texto ten como tema central a demostración da existencia de Deus, e a partir de aí, cales son as características (no texto “perfeccións”, liña 15 e última liña) deste Ser.

Na primeira liña, aparece mencionado o proceso de dúbida metódica (dimensión negativa do método): “reflexionando sobre o feito de eu dubidar”, do que xa temos falado. Debo dubidar de todo, ata atopar unha primeira verdade evidente, firme e segura, clara e distinta.

E, a partir de aquí, Descartes céntrase en explicar de onde puido saír a idea de perfección que ten na súa mente: “ocorréuseme pensar de onde aprenderá eu a pensar nalgunha cousa máis perfecta do que eu era”, liña 3. E conclúe que “evidentemente (...)”, (tal e como obriga a súa primeira regra do método (dimensión positiva do método): A EVIDENCIA, é dicir, con claridade e distinción), (...) ...debia ser dalgunha natureza que fose en efecto máis perfecta”, liña 4.

Como explica posteriormente, esta idea non pode saír da nada, xa que como loxicamente pensa Descartes, ninguén pode dar o que non ten, así que, se eu (ser imperfecto) teño na miña mente a idea de perfección (que non teño) tivo que darla (poñela en min) un ser perfecto, ou sexa Deus: “De xeito que só quedaba que ela fose posta en min por unha natureza que fose verdadeiramente máis perfecta do que eu era (...), “...é dicir, para explicalo nunha palabra, QUE FOSE DEUS”, liñas 13-15.

Nesta mesma última afirmación fala tamén de que é lóxico afirmar que ese Ser “tivese en si todas as

perfeccións das que eu puidese ter algunha idea”, é dicir, que tivese todas as características ou cualidades que el ou calquera ser humano non posúe e que vai citando cara ao final do fragmento: “infinito, eterno, inmutable, omnisciente, omnipotente”, penúltima e última liñas. Características que coinciden co Deus do cristianismo, e coa demostración da existencia de Deus baseada no argumento ontolóxico realizado por Santo Anselmo de Canterbury que sostíña que o ser infinitamente perfecto non pode non existir.

Por último dous detalles a salientar no texto:

Por unha parte aclarar que cando di: “usarei (...) as palabras da Escola”, estase a referir a que vai empregar unha linguaxe filosófica propia da Escolástica (só para facer unha breve aclaración, xa que lembremos que para nada era do seu gusto tal filosofía).

E, por outra parte, indicar que, aínda que non dun xeito claramente explícito no texto, si que podemos ver o problema da circularidade na filosofía cartesiana, xa que comeza expoñendo na súa teoría filosófica que o criterio de verdade é a existencia indubidable do cogito, do pensamento: “Penso, logo existo” (Cogito, ergo sum) para, como vemos, rematar facendo que sexa Deus quen cumpra esa función de garante da veracidade, caendo no que poderíamos denominar *círculo vicioso*: Deus ou o cogito? Cal é a auténtica base da veracidade cartesiana?

DESENVOLVEREI AGORA A SEGUNDA CUESTIÓN TEÓRICA: “O LIBERALISMO POLÍTICO DE LOCKE”,

Durante a idade media, o exercicio do poder por parte dos reis concibíase coma un **dereito divino** (outorgado por Deus). Coincidindo co empirismo, no século XVII, aparece unha concepción segundo a cal **O EXERCICIO DO PODER BASÉASE NUN HIPOTÉTICO PACTO OU CONTRATO ENTRE OS CIDADÁNS**. Esta concepción, denominada **CONTRACTUALISMO**, constituirá unha das bases teóricas fundamentais para as democracias modernas.

No século XVII as guerras e conflitos relixiosos entre países católicos e protestantes facían difícil xustificar o exercicio do poder como un dereito divino. **O NACEMENTO DUNHA NOVA CLASE SOCIAL, A BURGUESÍA, COAS SÚAS REIVINDICACIÓNS DE IGUALDADE FIXERON CAMBIAR A VISIÓN INAMOVIBLE E INCONTESTABLE DA AUTORIDADE POLÍTICA**. Neste contexto aparece a **TEORÍA DO CONTRATO SOCIAL**.

Esta teoría **SERÁ USADA PARA XUSTIFICAR O USO DO PODER TANTO POR PARTE DOS RÉXIMES ABSOLUTISTAS (HOBBS) COMA DOS MODELOS PARLAMENTARIOS (LOCKE)**.

Hobbes describe así o nacemento do estado político na súa obra “**Leviatán**”:

Os homes vivirían inicialmente nun estado de natureza. Neste estado vivirían en completa liberdade e igualdade, non existiría a lei nin a autoridade. Hobbes pensa que **O HOME É EGOÍSTA POR NATUREZA** e que, se non se atopa con limitacións de ningún tipo, se converte inevitablemente **NUN LOBO PARA O HOME** e o estado de natureza convértese nun estado de guerra xeneralizada no que non merece a pena vivir. De aí que os homes tenten saír desta situación, RENUNCIANDO Á SÚA LIBERDADE E A OUTROS DEREITOS PERSOAIS E PACTANDO UNHA FORMA DE VIDA MÁIS REPRESIVA PERO MÁIS SEGURA. A solución buscada é **TRASPASAR O PODER A UN SOBERANO AO QUE SE SOMETERÁN A CAMBIO DE PROTECCIÓN**. Este pacto constitúe a orixe do Estado (Hobbes chama ao Estado “**Leviatán**”). O EXERCICIO DO PODER POR PARTE DO SOBERANO DEBE SER **ABSOLUTO**; ningún ser humano nin ningunha institución pode quitarlle parte do seu poder. Se o pobo tentase quitar o poder ao soberano veríase atrapado nunha situación de caos e anarquía.

A CONCEPCIÓN PESIMISTA DA NATUREZA HUMANA LEVA A HOBBS A DEFENDER O ESTADO ABSOLUTISTA. **LOCKE TENTARÁ XUSTIFICAR O PODER NUN ESTADO NON ABSOLUTISTA, CUN MODELO POLÍTICO BASEADO NUNHA MONARQUÍA LIMITADA POLO PODER DUN PARLAMENTO**

Locke escribiu a obra “**Dous tratados sobre o Goberno Civil**”. Neles atopamos o **esencial da súa filosofía política**. No primeiro tratado **critica as xustificacións do absolutismo** dada por autores da época. No segundo tratado sobre o Goberno Civil, Locke **EXPÓN A SÚA TEORÍA EN TORNO AO NACEMENTO DO ESTADO E Á XUSTIFICACIÓN DO EXERCICIO DO PODER**. Para Locke A LEXITIMACIÓN DO ESTADO TAMÉN É FROITO DUN PACTO ENTRE OS INDIVIDUOS QUE FORMAN A SOCIEDADE. **NO ESTADO DE NATUREZA, LOCKE APÁRTASE DA CONCEPCIÓN DE HOBBS. OS HOMES, NESTE ESTADO SON IGUAIS E NON ESTÁN SOMETIDOS A NINGÚN TIPO DE AUTORIDADE. OS SERES HUMANOS VIVEN NUN ESTADO DE PERFECTA LIBERDADE NATURAL E DE IGUALDADE**, sen verse sometidos á vontade ou autoridade lexislativa de ningún home.

O feito de que se trate dun estado de liberdade non implica que sexa un estado de absoluta licenza (“libertinaxe”), **non consiste en que cada un poida facer o que lle veña en gana**, pois **O HOME TEN UNHA LEI NATURAL QUE O GOBERNA E QUE OBRIGA A TODO O MUNDO. A LEI NATURAL ENSÍNANOS A TODOS QUE, AO SER IGUAIS E INDEPENDENTES, NINGUÉN PODE PREXUDICAR A OUTRO NA SÚA VIDA, LIBERDADE, SAÚDE OU POSESIÓNS. CONSIDERABA QUE A LEI NATURAL ESTÁ INSCRITA “NO CORAZÓN DOS HOMES” E OBRIGA A TODOS ANTES QUE CALQUERA LEI POSITIVA, AÍNDA QUE EXISTAN HOMES QUE NON QUEIRAN SEGUIA.** Todos os individuos nacen, segundo Locke, cunha razón coa cal poden discernir (distinguir) entre o ben e o mal, e cuxo primeiro e máis forte desexo é o de **PRESERVAR A HUMANIDADE E DE NON DANAR AO OUTRO, POIS A VIDA, A LIBERDADE E OS BENS SON PROPIEDAD DE TODA PERSOA, EN TANTO SON OS SEUS DEREITOS IRRENUNCIABLES.**

Agora ben, ter dereito a todo isto, non quere dicir que na realidade todos estes dereitos se respecten, e máis se temos en conta que no estado de natureza non hai ningunha forza que teña o suficiente poder como para obrigar a que se cumpran.

NO ESTADO DE NATUREZA **O HOME É PROPIETARIO DO QUE É CAPAZ DE PRODUCIR E CONSUMIR.** Pero **COA INVENCIÓN DO DIÑEIRO DÁSE A POSIBILIDADE DE ACUMULAR PROPIEDADES E XORDE ASÍ O CONFLITO E OS HOMES ATÓPANSE SUMIDOS PRONTO NUN ESTADO DE GUERRA.**

O ESTADO DE GUERRA CONVENCE AOS HOMES PARA QUE INGRESEN NUNHA SOCIEDADE CIVIL OU POLÍTICA, onde O GOBERNO ACTUARÁ COMO XUIZ E PROTEXERÁ OS DEREITOS -XA PREEXISTENTES- Á VIDA, A LIBERDADE E A PROPIEDAD. O seu poder provén do “consenso dos gobernados”.

O poder político lexítimo deriva dese **“CONTRATO”** entre os membros da sociedade, que **NON É UN CONTRATO ESTRITAMENTE, PORQUE OS HOMES NON SE SOMETEN AO GOBERNO SENÓN QUE ESTABLECEN CON EL UNHA RELACIÓN DE CONFIANZA (TRUST) COA QUE CEDEN OS DEREITOS.** Cando un home entra na sociedade civil e se converte en membro dela, renuncia ao poder executivo que tiña para castigar os delitos contra a lei da natureza (renuncia ao “ollo por ollo...”). **O PODER DO ESTADO NON PASA A SER ABSOLUTO, SENÓN REPRESENTATIVO. OS GOBERNANTES DEBEN ESTAR AO SERVIZO DOS INDIVIDUOS (QUE DEPOSITAN NELES A SÚA CONFIANZA) QUE RENUNCIAN AO SEU PODER EXECUTIVO PARA QUE O ESTADO DEFENDA OS SEUS DEREITOS.**

NO CASO DE QUE O GOBERNO NON CUMpra A SÚA FUNCIÓN, O POBO TEN DEREITO Á INSURRECCIÓN, Á ANULACIÓN DO PACTO E Á INSTAURACIÓN DE UN NOVO GOBERNO!!. A xustificación de Locke do dereito á insurrección cando o goberno se volve tiránico e rompe o contrato é considerada como **UN DOS ELEMENTOS DEMOCRÁTICOS DA SÚA TEORÍA POLÍTICA E UNHA IDEA EXPLOSIVA E SUBVERSIVA PARA A ÉPOCA!!!.** O goberno disólvese cando o legislativo ou o monarca actúan traizoando a confianza (trust) que se depositou neles, devolvéndolle o poder á comunidade, que establecerá un novo legislativo e executivo. A disolución do goberno non implica a disolución da sociedade: **o perigo da anarquía non pode ser invocado (usado como excusa) para tolerar o despotismo;** NA TEORÍA DE LOCKE A DISOLUCIÓN DA SOCIEDADE POLÍTICA NON IMPLICA A DISOLUCIÓN DA SOCIEDADE (SÓ UNHA VOLTA AO ESTADO DE NATUREZA). Por outra parte **o pobo non se rebelará ante calquera discrepancia co goberno. O pobo rebelarase soamente no último extremo.**

SE A TEORÍA POLÍTICA DE HOBBS ERA UNHA DEFENSA DO ABSOLUTISMO, A DE LOCKE É UN ATAQUE FRONTAL A ESTE MODELO POLÍTICO E É UNHA DEFENSA DO LIBERALISMO POLÍTICO, modelo no que a burguesía tenta defender politicamente os seus dereitos. Este modelo baséase na **DIVISIÓN DE PODERES.**

O PODER NON PODE CONCENTRARSE NUNHAS ÚNICAS MANS senón que teñen que distinguirse:
O PODER LEXISLATIVO: O PARLAMENTO (no que estaría representada a burguesía) que elabora as leis.
O PODER EXECUTIVO: O MONARCA E O GOBERNO que aplica as leis e sanciona o seu incumprimento.
O PODER FEDERATIVO: Establece as alianzas e rupturas (política exterior).

Respecto ás 4 breves cuestións:

- a) Fenomenalismo é un concepto do filósofo Hume e Liberalismo político do filósofo Locke.
- b) Obra de Locke: “Ensaio sobre o goberno civil”; obra de Hume: “Tratado da natureza humana”

Manuel Seixas: Finais Febreiro e primeira semana de Marzo do 2020.